

Türkiye’de Üretilen Kazaklar ve Kazakistan Konulu Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi

Assessment of Kazakh and Kazakhstan on Graduate Theses Produced in Turkey

Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ *
Dr. Nurlan BAIGABYLOV**

Öz:

Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkiler oldukça eskidir. Belirli bir dönem kesintiye uğrayan bu ilişkiler Kazakistan’ ın bağımsızlığından sonra artmıştır. Günümüzde de bu artış hızla sürmektedir. Bu ilişkinin özel bir boyutunu da akademik ilişkiler oluşturmaktadır. Bu çalışmada akademik ilişkilerin bir sonucunu oluşturan lisansüstü çalışmalar değerlendirilmiştir. Çalışmaya esas teşkil eden verileri, YÖK Ulusal tez merkezinde 27.02.2019 tarihine kadar kayıtlı lisansüstü çalışmalardan Kazak, Kazakistan, Kazakça, Kazak dili, Kazak lehçesi, anahtar kelimeleri esasında taramalardan elde edilen veriler oluşturmuştur. Bu çalışmalar incelendiğinde farklı eğitim düzeylerinde ve alanlarında 517 adet tezin üretildiği görülmektedir. Bunlar içinde 420 tanesi yüksek lisans, 95 tanesi doktora ve 2 tanesi ise sanatta yeterlilik derecelerindedir. Üretilen tezlerin alanları incelendiğinde ise %95’ inin İnsan ve toplum bilimleri, dil ve edebiyat alanında yer aldığı, %4,6’ sının fen ve mühendislik alanında yer aldığı, %0,4’ ünün ise görüntü ve sahne sanatları alanında yapıldığı görülmektedir. Tezlerin sayısında dönemsel olarak farklılıklar görülmektedir. Türkiye ve Kazakistan arasındaki öğrenci hareketliliğini tezlerin sayısı üzerinde belirleyici olduğu, büyük öğrenci projesi ve Türkiye Burslarının

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara, Türkiye, hayati.besirli@hvb.edu.tr, , ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2051-2471>

**L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Astana, Kazakistan, n.baigabyl@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8212-9171>

başlamısından önce belirlenen kelimeler kapsamında başlangıçta oldukça düşük seviyedeki tez üretiminin 1992-2012 yılları arasında 332 ye ulaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Kazak kimliğine ve Kazak tarihine ilişkin bilimsel alt yapıyı sağlamlaştıracaktır Çalışmaların Türkoloji alanında yoğunlaşması diğer alanlarda akademik üretimin güçlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: tez çalışması, yüksek lisans, doktora, Kazak, Kazakistan, Kazak lehçesi

Abstract:

The relations between Turkey and Kazakhstan are quite old. These interrupted relations for specific period have increased after the independence of Kazakhstan. Nowadays it is also developing rapidly. Academic relationships are a special dimension of this relationship. In this study, postgraduate studies which are the result of academic relations are evaluated. The data which are the basis of the study made up throughput obtained from the scans based on Kazakh, Kazakhstan, Kazakh language, Kazakh dialect formed from postgraduate studies registered in YÖK (Council of Higher Education) Thesis Center until 27.02.2019. When these studies are examined, it is seen that 517 theses were produced at different educational levels and branches. Among these, 420 of them are master's degree, 95 of them are doctorate and 2 of them are proficiency in art. When the fields of the theses produced are examined, it is seen that 95% is in the fields of human and social sciences, language and literature, 4.6% is in the field of science and engineering, and 0.4% is in the field of visual and performing arts. There are periodic differences in the number of theses. Student mobility between Turkey and Kazakhstan is a determining factor on the number of thesis, before starting great student project and Turkey scholarship, low level thesis production had reached to 332 during 1992-2012. Besides, it will strengthen the scientific infrastructure related to Kazakh identity and Kazakh history. Moreover, the concentration of studies in the Turcology field reveals the need to strengthen academic production in other fields

Keywords: thesis, master, Doctor of Philosophy, Kazakh, Kazakhstan, Kazakh dialect

Giriş:

Türkiye’de yükseköğrenim alanında eğitim gösteren kurumlarda birçok akademik çalışma yapılmaktadır. Bu akademik çalışmalar içinde yüksek lisans ve doktora tezleri oldukça önemli bir yere sahiptir. Söz konusu tezlerin önemi gerek alana mensup akademisyenlerin bilgi birikimlerini değerlendirmemize gerekse akademisyenlerin ilgisinin hangi konulara yoğunlaştığını görmemize imkân sağlamaktadır. Türkiye’de lisansüstü tezlerin toplandığı merkez olarak ise Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi faaliyet göstermektedir. Bu merkez ile 4/11/1981 tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun ek 40 ıncı maddesi ve Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine dayanılarak lisansüstü tezlerin yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla toplanması, düzenlenmesi ve elektronik ortamda erişime açılması sağlanmıştır (Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge, erişim,27.02.2019 <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezTeslimKilavuz.jsp>).

Ulusal tez merkezi verilerine göre 27.02.2019 tarihine kadar üretilen tez sayıları tablo 1 de belirtilmiştir. Bu tezlerin alanlara göre dağılımında ise 1622 tanesinin sanatta yeterlilik, 725 tanesinin tıpta yandal uzmanlık, 366163 tanesi yüksek lisans, 60071 tanesi tıpta uzmanlık, 96143 ü doktora, 838 dış hekimliği alanında olduğu görülmektedir (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>. Erişim,27.02.2019).

Yıllar	Tez Sayısı
1950-1970 yılları	150
1971-1980 yılları	2636
1981-1990 yılları	21503
1990-2000 yılları	87780
2001-2010 yılları	184741
2010-2019 yılları	228452
Toplam	525562

Kaynak. YÖK Ulusal Tez Merkezi

Bu çalışmada temel noktayı Ulusal Tez Merkezi verileri oluşturmaktadır. Çalışmaya esas veriler YÖK Ulusal Tez Merkezinde 27.02.2019 tarihine kadarki verileri kapsamaktadır. Bu merkeze kayıtlı lisansüstü çalışmalardan Kazak, Kazakistan, Kazakça, Kazak dili, Kazak lehçesi, anahtar kelimeleri esasında arama yapılmıştır. Bu kelimelerin başlığında yer alan lisansüstü tez çalışmaları araştırma kapsamında ele alınmıştır.

Türkiye’de Kazak Dili, Tarihi Ve Kazak Toplumu Hakkında Üretilen Çalışmalar

Türkiye’ nin Kazaklar ve Kazakistan’a olan akademik ilgisi ve Kazakistan’ la olan eğitim ilişkisi oldukça eskidir. Kazakların Türk soylu topluluk olması ve yaşadıkları coğrafyanın Türk kültürü içindeki önemi bu konuda belirleyici olmuştur.

Bu ilgi 1991 yılında gerçekleşen bağımsızlık sonrasında gelişme imkânına erişmiştir. Kazakistan, Sovyetler Birliği’nden bağımsızlığını ortaya koyduktan sonra devleti, en yüksek değerleri birey, onun yaşamı, hak ve özgürlükleri olan, demokratik, laik, hukuk ve sosyal bir devlet olarak tanımlanmıştır. Kazakistan anayasası da Cumhuriyetin faaliyetinin temel ilkelerini, toplumsal barış ve siyasal istikrar; tüm halkın yararına yönelik ekonomik kalkınma olarak ifade etmiştir. Bu kapsamda Kazakistan anayasası rekabetçi eğitim temelinde yüksek eğitimi hak olarak tanımlamış ve toplumsal kalkınmada en önemli rolü eğitime vermiştir. Bu da öğrenci yetiştirmeye ilişkin öğrenci hareketliliğini destekleyen birçok program ve devletlerarası anlaşmayla sağlanmaya çalışılmaktadır.

Gerek tarihi ve kültürel sebeplerden kaynaklanan Türkiye’nin bölgeye olan ilgisi gerekse Türkiye’de eğitim alan Kazak bilim insanlarının topluluklarına ve ülkelerine ilişkin farkındalıklarının artması araştırma kapsamına giren lisansüstü çalışmaları olumlu yönde etkilemiştir.

Tablo 2. Üretilen tezlerin türleri				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yüksek lisans	420	81,2	81,2	81,2
Doktora	95	18,4	18,4	99,6
Sanatta yeterlilik	2	,4	,4	100,0
Toplam	517	100,0	100,0	

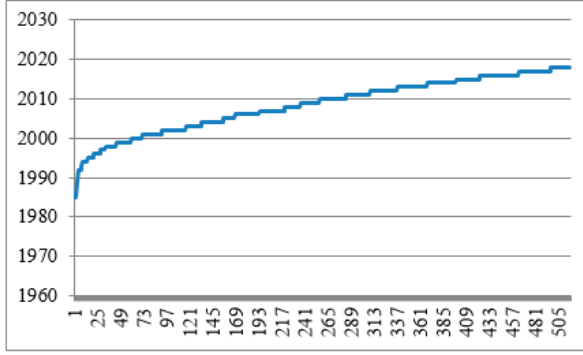
Çalışma kapsamında belirtilen anahtar kelimeleri içeren çalışmalar incelendiğinde(tablo 2) farklı eğitim düzeylerinde 517 adet tezin üretildiği görülmektedir. Bunlar içinde 420 tanesi yüksek lisans, 95 tanesi doktora ve 2 tanesi ise sanatta derecelerindedir. Bunların hangi alanlarda olduğu ise tablo 3 den görülebilir. Bu tablo da ise oldukça açık görülen durum, İnsan ve Toplum Bilimleri, Dil ve Edebiyat alanının toplam üretiminin %95 ini sağladığıdır.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli-Yüzde
İnsan ve Toplum Bilimleri, Dil ve Edebiyat	491	95,0	95,0	95,0
Fen ve Mühendislik	24	4,6	4,6	99,6
Görüntü ve Sahne Sanatları	2	,4	,4	100,0
Toplam	517	100,0	100,0	

Yapılan çalışmalar yıllar itibariyle de değerlendirilebilir. Bu kapsamda çalışmalar bağımsızlığa kadar olan zamanı içeren dönem, büyük öğrenci projesini ifade eden (1992-2102 yıllarını kapsayan) dönem ve Türkiye bursları ifade eden (2012 ve sonrası) dönem olmak üzere üç kategoride incelendiğinde aşağıdaki dağılım görülmektedir. Bu dağılımda bağımsızlık öncesi dönemde belirlenen kelimeler kapsamında oldukça düşük seviyede tez üretimi varken, üretim 1992-2012 arasında 332 ye ulaşmıştır.

	Tezin Türü			Toplam
	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik	
1991 yılı öncesi	4	0	0	4
1992-2012 yılları arası	272	58	2	332
2013 yılı ve sonrası	144	37	0	181
Toplam	420	95	2	517

Yapılan çalışmalardaki yıllar itibariyle oluşan artışı aşağıdaki grafikten görmek mümkündür. Grafik 1 ve tablo 4 incelendiğinde 1990 yılından önce oldukça düşük olan tez çalışması üretimi 1998 yılından sonra onlu hanelere ulaşmış, bu tez sayısı 2006-2013 yılları arasında

Grafik 1. Yıllar itibariyle üretilen çalışmalar

Grafik 1. Yıllar itibariyle üretilen çalışmalar

yirmili hanelerde seyretmiştir. Bu sayı 2013 yılından itibaren de otuzlu hanelerde seyretmeye başlamıştır. Bunun sebepleri genel olarak şu şekilde belirtebiliriz. Gerek yüksek lisans gerekse doktora alanındaki çalışmalar belirli bir birikimin ürünüdür. Bu birikim akademik ilgi ile başlayan bir birikimdir. Bu ilginin oluşmasında ise sosyal bilim alanında toplumların birbirine karşı merakının oluşması gerekir. Türk ve Kazak toplulukları aynı kültür alanında yer alan topluluklardır. Ancak bu akademik ilgi veya merak için yeterli gibi görünse de bilimsel düzeyde, Kazak toplumunun Türk toplumundan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapı bakımından benzerlik ve farklarının olduğu ve bunların ortaya konulmasına ilişkin ilgi akademik çalışmalara geç yansımıştır.

Çalışmalardaki artışı etkileyen unsurlardan birini de öğrenci hareketliliği oluşturmaktadır. Bu hareketlilik yoğun olarak dört yolla gerçekleşmektedir. Bunlardan birinci yolu 1992 yılında Büyük Öğrenci Projesi ile başlayan ve 2012 de Türkiye Burslarına geçişle devam eden süreçtir. Bu süreçte birçok Kazak öğrenci gerek lisans gerekse lisansüstü eğitim için Türkiye'ye gelmişlerdir. Bu eğitim sürecinin ürünleri 1990' lı yılların sonunda 2000' li yılların başlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Çalışmaları etkileyen ikinci unsur ise, Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetlerinin başarısının ürünü olan özerk statülü devlet üniversitesi olan, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinin akademik olgunluğa erişmesi olduğu söylenebilir. Bu artışı etkileyen üçüncü faktör ise Bolashak Uluslararası Burs programıdır. Bu program 5 Kasım 1993'te Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı N. A. Nazarbayev'in Kararı ile uygulamaya girmiştir. Programla Sovyetler sonrası ülkelerin tarihinde ilk kez, yetenekli Kazakistan gençleri yurttdı-

şında eğitim alma şansı yakalamıştır. Bolashak Bursu, başarılı kariyer büyümesi ve mezunlarının profesyonel olarak gerçekleşmesi için bir nevi garantör olmuştur(<https://www.bolashak.gov.kz/en/> erişim 27.02.2019). Benzer bir öğrenci hareketliliği sağlayan uygulamayı Mevlana ve Erasmus hareketliliği oluşturmaktadır. Toplumlar arasındaki ilişkinin tesisinde diğer önemli etken ise sivil toplum organizasyonlarının bölgedeki eğitim faaliyetleri olmuştur. Bu kapsamda Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı örnek verilebilir.

Üretilen Lisansüstü Çalışmaların Kapsamı

Kazakistan üzerine yapılan ilk araştırmalar 1985 yılında Gazi Üniversitesi’nde Türkoloji alanında gerçekleştirilmiş yüksek lisans çalışmalarıdır. Nevzat Kale’nin gerçekleştirdiği(Danışman: Doç.Dr. Ahmet Bican Ercilasun) çalışmanın konusunu “Kazak Türkçesi Afgan Kazaklarının Ağzı” oluşturmıştır(Kale, 1985:136). Aynı tarihte gerçekleştirilen bir diğer çalışmada Ferhat Tamir’ in “Kazak Şivesi Barköl Ağzı” adlı çalışmasıdır (Danışman: Doç.Dr. Ahmet Bican Ercilasun).Türkoloji alanında gerçekleştirilen ilk Kazakistan Türkçesi ne yönelik çalışmalar bu alanda öncü niteliği taşımaktadır. Kazaklar hakkında yapılan ilk doktora tezleri ise 1994 yılında İnönü Üniversitesi Türk dili ve edebiyatı bölümünde yapılmış (Yazar:Hülya Savran, Danışman: Yrd.Doç.Dr. Gürer Gülsevin,) “Kazak Türkçesi Korkut Ata Kitabı: Transkripsiyonlu Metin-Türkiye Türkçesine Çeviri-Dil Özellikleri-Sözlük”adlı çalışma (Savran, 1994:153) ve “Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde İsim” (Yazar: Ceyhun Vedat Uygur, Danışman: Prof.Dr. A. Bican Ercilasun) adlı çalışmalar olmuştur.

Kazak vatandaşlarının Türkiye’ de ürettiği ilk çalışma ise yine Türkoloji alanında Amanjol Kaliev’ in Yrd.Doç.Dr. Vahit Türk danışmanlığında ortaya koyduğu, “Kazak Türkçesiyle Türkiye Türkçesinde Fiiller, Zarf Ve Isim Fiillerinin Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans çalışması olmuştur. Aynı yıl üretilen bir diğer çalışma ise Şinar Bolatova’nın Yrd.Doç.Dr. Osman Kemal Kayra danışmanlığında yürüttüğü “Kazakistan’lı Şair Mirjakip Dulatoglu’nun Oyan Kazak Kitabının Türkiye Türkçesine Aktarması Ve Metin İçinde Geçen Arapça Ve Farsça Kelimelerin Gramer İncelemesi” adlı Türkoloji çalışmasıdır. Bunu aynı yıl hukuk alanında ortaya konulan “Türk ve Kazak Hukuklarında Evlenmenin Tabiiyete Etkisi” adlı tez ile Lazzat Hasanbayeva’ nın yüksek lisans çalışması izlemiştir (Hasanbayeva,1995:77) .Hasanbayeva bu çalışmada, evliliğin milliyet üzerindeki etkilerini, hem 1964 Türkiye Milliyet Yasası hem de 1991 Kazakistan Vatandaşlığı açısından değerlendirmiştir. Çalışmada, evliliğin milliyet üzerindeki etkileriyle ilgili olarak iki ulusal yasa arasında yapılan karşılaştırma yapılmış, Kazakistan Milliyet Yasası’nın modern teoriyi çok daha katı bir şekilde kabul ettiğini ileri sürülmüştür. Kazakistan vatandaşlarının ürettiği ilk doktora çalışması ise Altınşaş Kurmanal’ nin Prof.Dr. Coşkun Ak danışmanlığında Türkoloji alanında gerçekleştirdiği “Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi’nin fiil zamanları açısından karşılaştırılması” adlı çalışmadır.

Kazak tarihi ve tarihî Kazak şahsiyetlerinin hayatı, hakkındaki çalışmalar Türkve Türkiye'ye bilimsel faaliyet için gelen Kazak bilim insanlarının bilim uzmanlığı ve araştırmalarının ana konunu oluşturmaktadır. Kazakistan tarihine ilişkin Sovyet dönemindeki yasaklı konular, Türk bilim adamları tarafından yeni bir yaklaşımla, uluslararası kaynaklar, bilimsel uzmanlık ve bilim portreleriyle desteklenmiş ve lisans üstü tezleriyle debilim alanının hizmetine sunulmuştur. Tablo 5 de, bu yaklaşımla değerlendirdiğimiz Ulusal Tez Merkezine kayıtlı olan tezler hakkında bilgi görmek mümkündür.

Tablo 5. Tarihsel Figürlerle İlgili Araştırmalar

Yazar	Yıl	Tez adı	Tez Türü:	Alanı
Şinar Bolatova	1995	Kazakistan'lı Şair Mirjakıp Dulatoğlu'nun Oyan Kazak kitabının Türkiye Türkçesine aktarması ve metin içinde geçen Arapça ve Farsça Kelimelerin Gramer İncelemesi	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Abdulvahap Kara	1997	Kazakistan'da 1986 Almatı Olaylarının İçyüzü ve Etkileri	Yüksek Lisans	Tarih
İbrahim Kalkan	1999	1913-1918 Yılları Arasında Kazaklarda Siyasal Fikir Oluşumu:- Kazak Gazetesi ve Alaş Hareketi	Yüksek Lisans	Tarih
Fatih Ünal	2000	Kazakistan'ın Rus İşgaline Uğraması ile Türkiye'nin Birinci Dünya Harbi Sonunda Uğradığı İşgalin Mukayesesi: Sultan Kenesarı ile Atatürk'ün Verdiği Mücadeleler	Doktora	Tarih
Kuldarya Maymakova	2001	20. Yüzyıl başında Kazakistan'da siyasi durum. Alaş Orda Hareketleri	Yüksek Lisans	Siyasal Bilimler
Ekrem Ayan	2001	Kazak Türkçesinin Cümle Bilgisi Bakımından Türkiye Türkçesi İle Karşılaştırılması (Muhtar Avezov'un 'Abay Yolu' Romanı Çerçevesinde)	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı

Türkiye'de Üretilen Kazaklar ve Kazakistan Konulu Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi

Abdulvahap Kara	2002	Mustafa Çokay'ın Hayati Ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlığı Yolundaki Mücadelesi	Doktora	Tarih
Gulzhanat Sakenova	2002	Kazakistan'daki Alaş Milli Kurtuluş Hareketi ve Türkiye'deki Milli Kurtuluş Hareketi İle Mukayesesi (1917-1923)	Doktora	Tarih
Gülнар Kokibasova	2003	Saken Seyfullin 'Ötken Kunder' (İnceleme-Metin-Dizin)	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Kairiya Sarkanbayeva	2003	Jüsipbek Aymavitov'un Hayati Ve Edebi Şahsiyeti	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Metin Köse	2004	20. Yüzyıl Kazak Şairi Mukagalı Makatayev'in Sosyal Temali Şiirleri (Transkripsiyon-Aktarma-İnceleme-Dizin)	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Sertan Alibekiroğlu	2005	Kazak Alimi Ahmet Baytursunoğlu'nun Hayati Ve Eserleri	Yüksek Lisans	Biyografi
Sevilay Arslan	2007	Mir Yakup Duwlatof'un Oyan Kazak İsimli Eserinin Kelime Hazinesi Bakimından İncelenmesi	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Cemile Kinaci	2007	Kazak Şairi Säken Seyfullin'in Kökşetaw Poeması-Aktarma, Dil Ve Üslup Bakimından İnceleme-	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
İbrahim Kalkan	2012	Orta Asya Siyasi Modernleşmenin Kökleri: Kazak Örneği (1822-1924)	Doktora	Tarih
Turan Hanci	2013	Kazak Şair Maxambet Ötemisuli'nin Eserlerinde Kelime Grupları: Metin-İnceleme-Dizin	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Aida Ünal	2014	Ilyas Esenberlin'in Köşpendiler (1. kitap) Adli Eserinin Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine Çevirisi Ve Dil İncelemesi	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Sefa Can Karslı	2015	Ilyas Esenberlin'in Köşpendiler (ii. Kitap) Jantala Adli Eserinin Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine Aktarımı Ve Transkripsiyonu	Yüksek Lisans	Dilbilim
Mira Kadirova	2016	Alaş Partisi Gazetesi: Kazak (1913-1920 Kazak Basımındaki Etkisi)	Yüksek Lisans	Gazetecilik

Murat Aydinli	2016	İlyas Esenberlin'in Köşpendiler (3. kitap) Adli Eserinin Kazak Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Çevirisi Ve Dil İncelemesi	Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı
Yerlan Zhiyenbayev	2016	Kazak şairi Mağcan Cumabayev'in Şiirlerinde Yapı Ve Tema	Doktora	Türk Dili ve Edebiyatı
Mehmet Ali Şahin	2017	İlyas Esenberlin'in Altın Orda (1. Cilt) adlı eserinin Kazak Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Çevirisi Ve Dil İncelemesi	Yüksek Lisans	Dilbilim
Gulnaz Gafurova	2018	Ermuhan Bekmahanoviç Bekmahanov'un '1820-1840 Yılları Arasındaki Kazakistan' Adli Eserinin Çeviri Ve Değerlendirilmesi'	Yüksek Lisans	Tarih

Tablo 5'deki verilere dayanarak, Sovyet döneminde gerçekleşen politik olaylar ve haklarında yasaklar bulunmuş aydınlara ilişkin konularda -örneğin "Alaş Arısı", Mirjakıp Dulatoğlu, Mustafa Çokay, Säken Seyfullin, Jusipbek Aymavitov ve Alaş Ulusal Kurtuluş Hareketi, Alaş Partisi Gazetesi de dahil olmak üzere-birçok araştırmalar yapılmıştır. Otuz yılda 50 defa 3 milyonbaskı yapan ve Dünyada otuz dile çevrilen, Altın Ordu Tarihini geri getiren İlyas Esenberlin'in "Köşpendiler'i" eseri, Kazakistan'da hala tamamen değerlendirilmeyen 1986'nın "Aralık Devrimi", Kazakistan kahramanları Sultan Kenesarı, Mahambet Ötemisuli konuları yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarının ana konusu olmuştur.

Kazakistan'da 1997 yılı "GenelUlusal Birlik ve Acı Çekenler İçin Anma Yılı", 1998yılı"Halk Birliği ve Ulusal Tarih yılı", 1999 yılı "Nesil Birlik ve Tarihsel Başarı Yılı"olarak adlandırılmıştır. Belirlenen bu yıllar Kazakistan bağımsızlık sonrası milli bilincin inşasına yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamıştır. Türkiye'de üretilen tez çalışmaları ülkede milli bilincin oluşturulması ve güçlendirilmesinde kapsamında önemli bir etkisi söz konusudur.

Türkiye’de Kazak Diasporası Hakkında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar

1992’den 2018’e kadar, Türkiye’deki Kazak diasporası hakkında sosyoloji, antropoloji ve dil ve edebiyat alanında beş yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

Yazar	Yıl	Tez adı	Tez Türü	Alanı
Mikiko Uehara	1992	Ankara’da Yaşayan Kazak Türkleri’nin Kültürleşme Süreci	Yüksek Lisans	Antropoloji
Mahmut Çeliker	1994	İstanbul’da yaşayan Kazak Türkleri’nde Dönem Dönem Müzik	Yüksek Lisans	Müzik
Zhansaya Bekmurzayeva	2012	Yurtdışı Kazaklarının Kazakistan’a Yeniden Yerleştirilmeleri (Nurlu Köş) Politikası ve Kazak Milliyetçiliğindeki Rolü	Yüksek Lisans	Sosyoloji
Saya Gabbasova	2017	Altaylar’dan Anadolu’ya Göç Eden Kazak Türklerinde Sosyo-Kültürel yapı	Yüksek Lisans	Halk Bilimi (Folklor)
Halemulati Makasati	2018	Niğde Altay Köyü’nde Dil İlişkisi Araştırması	Yüksek Lisans	Dilbilim

Türkiye ‘de yaşayan Kazaklarla ilişkili olarak 1992 yılında, Mikiko Uehara Hacettepe Üniversitesi’nde Antropoloji bölümünde, “Ankara’ da Yaşayan Kazak Türkleri’nin Kültürleşme Süreci” konusu yüksek lisans çalışmasını ortaya koymuştur. Bu çalışmada Türkiye’ye göç eden Kazak Türkleri’nin kültürleşme süreci incelenmiştir. Çalışma kapsamında, Çin baskısından, kaçarak Hindistan ve Pakistan’a göç ederek 1953 yılında Türkiye’ye yerleşmiş Kazaklar ele alınmıştır. 1971 yılından bu yana Ankara-Keçiören’ de yaşayan Kazakların (11 hane) ekonomi, dil, aile ve akrabalık, değer sistemleri, din, ahlak, eğitim kurumları ve benzeri kurumların nasıl ve hangi boyutlarda değiştiği araştırılmıştır.

Diaspora ya ilişkin bir diğer çalışma ise 1992 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nde Müzik Yüksek Lisansı olan Mahmut Çeliker, 1949 yılında Orta Asya’nın Altay dağlarından Hindistan’a ve oradan da 1951 ‘de Türkiye’ye göç eden Kazak Türklerinin İstanbul’a yerleşen kesimi üzerinde yapılmış bir etnomüzikoloji çalışmasıdır. İstanbul’daki bu Kazak grubuyla yapılan çalışmada, batıda “rithepassages” olarak bilinen ve Türkçeye “hayatın bir safhasından diğerine geçişte yapılan törenler” olarak ifade edebileceğimiz törenler ve bu törenlerde kullanılan müzikler üzerinde durulmuştur. Yapılan bu çalışmada Kazakların Türkiye’ye yerleştikten sonraki ilk dönemlerde geleneklerinin büyük bir çoğunluğunu devam ettirdiği, ilerleyen zamanlarda ise gerek maddi ve gerekse manevi problemler sonucunda geleneklerinin bir kısmının terkedildiğini, devam eden geleneklerinin bir kısmının

da büyükşehirde yaşamanın kaçınılmaz sonucu olarak büyük değişimlere uğradığı ifade edilmiştir (Çeliker, 1994:84).

2012 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Sosyoloji Yüksek Lisansı olan Zhansaya Bekmurzayeva'nın 'Yurtdışı Kazaklarının Kazakistan'a yeniden yerleştirilmeleri (Nurlu Köş) Politikası ve Kazak Milliyetçiliğindeki Rolü' konulu tezinde Kazakistan bağımsızlığına kavuştuğu yıllardan itibaren, uluslararası göç sürecinde önemli bir aktör olmaya başladığı belirtilmiştir. Sovyetler Birliği'nin yıkılışından sonra yeni bağımsızlığına kavuşan Kazakistan'ın sosyo-ekonomik yaşam standardının yükselişi, güçlü jeopolitik konumu ile dikkatleri üzerinde toplaması, etnik Kazak göç politikası ile göçmenleri kabul etmeye başlaması diasporanın da ilgisini çekmiş ve tarihi anavatanlarına dönüş süreci başlamıştır. Araştırmada yirmi senelik bağımsızlık dönemi boyunca uygulanmakta olan etnik Kazak göçü politikası ve ülkenin etno-demografik durumu ele alınmıştır(Bekmurzayeva, 2012:129).

2017 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Halk Bilimi (Folklor) Yüksek Lisans çalışması olanSaya Gabbasova'nın 'Altaylar'dan Anadolu'ya Göç Eden Kazak Türklerinde Sosyo-Kültürel Yapı' çalışması da 1911 yılında Qingİmparatorluğu'nun yıkılması sonrasında yaşanan siyasi mücadelelerin ardından anavatanlarını terk etmek zorunda kalan Doğu Türkistan Kazak Türklerinin göçleri konu edinmiştir. Göçün en büyük nedeninin de Çin'in yaptığı planlı katliamlar olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada Kazakların önce Gansu eyaletine, sonra Tibet'e, oradan Hindistan'a (Pakistan yoluyla) daha sonran da Anadolu topraklarına göç aşamalarının tarihi incelenmiştir. Göç sırasında oldukça zorlu olan yolculuk şartlarıbinlerce insanın ölümüne neden olmuştur. Çalışmada günümüzde Türkiye'de yaşayan Kazak ailelerinin sosyal-kültürel yapısının, gelenek-göreneklerinin karşılaştırması yapılmıştır. Günümüzdeki Türkiye Kazaklarına ait olan örf-adetlerinin, dilinin, inanç kültürünün yöntemlerini Kazakistan Kazaklarıyla karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarmaya çalışmış. Tez çalışmasında Altaylardan göç eden Kazakların destanları, Türküleri, şiirleri sıralanmıştır(Gabbasova, 2017:120).

2018 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü öğrencisi Hal-murat Maksati, "Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkileri Araştırması" başlıklı yüksek lisans tezinde Türkiye'deki Kazak diasporası sayısını 20.000 olarak tanımlamaktadır.Bu çalışmanın odak noktasını Türkiye Türkçesi ile Kazakça arasındaki ilişkinin araştırılması oluşturmuştur.

İlgili veri tabanında yer almayan bir çalışma olarak Mehmet Cihat ÖZÖNDER'in 1979 yılında tamamladığı "Manisa Salihli'de Meskün Kazak ve Bulgaristanlı Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Yapıları" konulu doktora tez çalışması da alanda önemli bir yere sahiptir(Atasoy,2007:10).

Sonuç ve Değerlendirme:

Özellikle sosyal bilimler alanında lisansüstü çalışmalar, çeşitli toplulukların birbirini tanıması, aralarındaki benzerliklerini ve farklılıkları ortaya koyması bakımından önemli bir yere sahiptir. Aynı milletin farklı toplulukları olan Türk ve Kazak toplumları söz konusu olduğunda bunun önemi daha da artmaktadır. Türk kültürünün konargöçerliğe ilişkin köklerinin incelenmesinde, diğer Türk topluluklarıyla dil ve tarih bağının ortaya konulmasında ilişkin lisansüstü çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Bilimsel çalışmaların toplumlar arası ilişkilerin gelişmesi, ortak tarih ve kültür bilincinin oluşmasındaki etkisi ile desteklenerek güçlendirilmesi önemli görülmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle Kazakistan ve Kazak toplumuna ilişkin olarak ortaya konulan çalışmaların nitelik ve nicelik bakımından artışının sağlanması önem kazanmaktadır. Bu çalışmaların zamanla ortaya çıkan ayrışmaları azaltıcı bir etkisinin olacağı açıktır. Bunun yanı sıra Kazak kimliğine ve Kazak tarihine ilişkin bilimsel alt yapıyı sağlamlaştıracaktır. Çalışmaların Türkoloji alanında yoğunlaşması diğer alanlarda akademik üretimin güçlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Çalışmaların artırılmasının Türkiye de yaşayan Kazak topluluğuna ilişkin vatandaşlarımıza yönelik çalışmalar içinde oldukça önemlidir. 1985 ve 2018 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yapılan taramalar Türkiye'de Kazak diasporasına ilişkin çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı ortaya koymuştur. Bu kapsamda bilimsel bakışa açıyla bütün boyutları ele alan sosyolojik çalışmaların artırılması arttırılarak desteklenmesi gereklidir.

Bunun yanı sıra Kazakistan'a yönelik çalışmalar Güney, Orta, Batı ve Doğu Kazakistan bölgelerine yoğunlaşmıştır. Kuzey-Kazakistan hakkında bilimsel araştırmaların sayısı oldukça düşüktür bu çalışmaların desteklenmesi önem kazanmaktadır. Karşımıza çıkan olumsuz bir durum olarak ta doğa ve tıbbi bilimler alanı hakkında bilimsel çalışmalar maalesef yok denecek düzeydedir.

Kaynakça:

ATASOY,Fahri(2007), “Prof. Dr. M. Cihat Özönder: Hayat Hikayesi, Sosyolojik Görüşleri ve Çalışmaları”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları**, sayı 6, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 9-27.

BEKMURZAYEVA, *Zhansaya*(2012),*Yurtdışı Kazaklarının Kazakistan’a Yeniden Yerleştirilmeleri (Nurlu Köş) Politikası Ve Kazak Milliyetçiliğindeki Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇELIKER,Mahmut(1994),İstanbul’da Yaşayan Kazak Türklerinde Dönem Dönem Müzik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GABBASOVA,Saya(2017),*Altaylar’dan Anadolu’ya Göç Eden Kazak Türklerinde Sosyo-Kültürel Yapı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Ankara.

HALEMULATİ,Makesati(2018), *Niğde Altay Köyü’nde Dil İlişkisi Araştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

HASANBAYEVA,Lazzat(1995), *Türk ve Kazak Hukuklarında evlenmenin tabiiyete etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KALE, Nevzat(1985), *Kazak Türkçesi Afgan Kazaklarının Ağzı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MİKİKO, Uehara (1992), *Ankara’da Yaşayan Kazak Türkleri’nin Kültürleşme Süresi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SAVRAN, Hülya. (1994) *Kazak Türkçesi Korkut Ata Kitabı: Transkripsiyonlu metin-Türkiye Türkçesine Çeviri-Dil Özellikleri-Sözlük*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

T.C.YÜKSEKÖĞRETİM KURULU, Tez merkezi //https://tez.yok.gov.tr/Ulusal-TezMerkezi/giris.jsp

Extended Abstract:

The relations between Turkey and Kazakhstan are quite old. The interrupted relations for a specific period have increased after the independence of Kazakhstan. Nowadays, this increase continues rapidly. Academic relations are a special dimension of this relationship. In this study, postgraduate studies, which are the result of academic relations, are evaluated. The data which are the basis of the study made up throughout obtained from the scans based on Kazakh, Kazakhstan, Kazakh language, Kazakh dialect formed from postgraduate studies registered in YÖK (Council of Higher Education) Thesis Center until 27.02.2019. When these studies are examined, it is seen that 517 theses were produced at different educational levels and branches. Among these, 420 of them are master's degrees, 95 of them are doctorate and 2 of them are proficiency in the art. When the fields of the theses produced are examined, it is seen that 95% is in the fields of humanity and social sciences, language, and literature, 4.6% is in the field of science and engineering, and 0.4% is in the field of visual and performing arts. There are periodic differences in the number of theses. Student mobility between Turkey and Kazakhstan is a determining factor on the number of the thesis, before starting a great student project and Turkey scholarship, low-level thesis production had reached 332 during 1992-2012.

The first studies on Kazakhstan were postgraduate in the Turcology field at Gazi University in 1985. The subject of the first study (Advisor: Associate Professor Ahmet Bican Ercilasun) is "Kazakh Turkish Afghan Kazakh dialect" (Kale, 1985: 136). Another study on the same year is "Kazakh Accent Barköl dialect" (Advisor: Associate Professor Ahmet Bican Ercilasun) prepared by Ferhat Tamir. These studies carried out in the field of Turcology on Kazakhstan Turkish are pioneering in this field. The first doctoral dissertations on Kazakhs were made in 1994 at İnönü University, Department of Turkish Language and Literature. These studies are "Kazakh Turkish Dede Korkut Book: Transcribed text- Turkey Turkish Translation- Language Features- Dictionary" prepared by Hülya Savran (Advisor: Assistant Professor Gürer Gülsevin) (Savran, 1994:153) and "Noun in the Kyrgyz, Kazakh-Karakalpak Turkish" prepared by Ceyhun Vedat Uygur (Advisor: Prof.Dr. A. Bican Ercilasun).

The first study conducted by Kazakh citizens in Turkey is again in the field of Turcology in 1995. The graduate study namely "The comparison of verbs, adverbial verbs, and gerunds with Kazakhstan Turkish and Turkey Turkish" is prepared by Amanjol Kaliev in the consultancy of Assistant Professor Vahit Türk. At the same year, another graduate study in the field of Turcology has been published by Şinar Bolatova in the consultancy of Assistant Professor Osman Kemal Kayra, the name of the study is Translation of Kazakh Poet Mirjakip Dulatoğlu's Oyan Kazak Book into Turkey Turkish and analyzing Arabic and Persian words in the text grammatically". These studies were followed by the master's thesis of Lazzat Hasanbayeva namely "The effect of marriage on nationality in Turkish and Kazakh Laws" which was put forward in the field of law. In this study, Hasanbayeva evaluated the effe-

cts of the marriage on nationality in terms of Turkey Nationality Act of 1964 and Kazakhstan citizenship regulations in 1991. In this study, a comparison was made between the two national laws regarding the effects of marriage on nationality, and it was proposed that the Nationality Law of Kazakhstan adopted the modern theory much more strictly.

The first doctoral work produced by the citizens of Kazakhstan is the study of Altınşaş Kurmanali in the consultancy of Prof.Dr. Coşkun Ak. This thesis namely “The comparison of Turkey Turkish and Kazakh Turkish in terms of verbs” is in the field of Turcology.

Kazakh history and studies on the life of historical figures are the main subjects of scientific expertise and research of the incoming Kazakh scientists and scientific activities for the Turks in Turkey. The banned subjects in the Soviet period regarding the history of Kazakhstan were addressed by Turkish scientists with a new approach, with international sources, scientific expertise, and science portraits and presented to the service of science as graduate theses. Another study in 1992 concerning Kazak Turks in Turkey is conducted by Mikiko Uehara in the Anthropology Department at Hacettepe University. This study namely “Acculturation Process of Kazakh Turks living in Ankara” is prepared as a graduate thesis. This research tackles the acculturation process of Kazaks who had fled India and migrated to Pakistan because of the Chinese oppression and finally settled in Turkey in 1953. 11 Kazakh households living in Ankara-Keçiören since 1971, have been researched on how and to what extent the economic activities, language, family, kinship and value systems, religion, morality, educational institutions have changed.

Another graduate study regarding diaspora is an ethnomusicology study prepared at Istanbul Technical University in 1992 by Mahmut Çeliker. This study is about Kazakh immigrants who migrated firstly from the Altai Mountains of Central Asia to India in 1949 and then to Istanbul, Turkey in 1951.

Postgraduate studies, especially in the field of social sciences, have an important place in terms of recognizing the similarities and differences between communities. When it comes to the Turkish and Kazakh communities, which are different communities of the same nation, this becomes even more important. In examining the roots of Turkish culture related to nomadic roots, the importance of postgraduate studies on the connection of language and history with other Turkish communities emerges. It is important to support scientific studies by inter-societal relations and to create a common history and cultural consciousness. With this approach, it is important to increase the quality and quantity of studies on Kazakhstan and Kazakh society. These studies will have a decreasing effect on disintegration that occurs over time between Kazakh and Turkish societies. Besides, it will strengthen the scientific infrastructure related to Kazakh identity and Kazakh history. Moreover, the concentration of studies in the Turcology field reveals the need to strengthen academic production in other fields.